

AJÁNLÁSOK A RÉSZVÉTEL FEJLESZTÉSÉÉRT

AJÁNLÁSOK A RÉSZVÉTEL FEJLESZTÉSÉÉRT

A SZÖVETSÉG a Közösségi Részvétel Fejlesztéséért Egyesület

tagszervezetei:

Autonómia Alapítvány

Civil Kollégium Alapítvány

Felső-Kiskunsági Közösségi Munkások Egyesülete

proHáló

Közösségfejlesztők Egyesülete

Közösségi Kapcsolat Alapítvány

Ökotárs Alapítvány

Partners Hungary Alapítvány

Regionális Forrásközpontok Országos Egyesülete

Soros Alapítvány

Nonprofit Információs és Oktató Központ Alapítvány (NIOK)

Kárpátok Nemzetközi Alapítvány

SZÖVETSÉG a Közösségi Részvétel Fejlesztéséért Egyesület 2010.

4025 Debrecen, Török Bálint utca 4.

Tel/fax: 52/320-180

E-mail: szovetseg@polgarz.hu

Honlap: www.polgarz.hu

Szerkesztette: Giczey Péter

Támogató:

STEFAN **BATORY**
FOUNDATION

Tartalomjegyzék

Előszó.....	6
I. Közösségi munkás hálózat kialakítása.....	7
II. Ajánlás a részvételi szabályozásáról.....	14
III. Közösségi bevonás és lakossági részvétel a városmegújításban	17
IV. Egyének, közösségek és szervezeteik részvételi lehetőségei – jó kormányzás.....	21
V. Ajánlások a közösségi tanulás témaköréhez	24
VI. A Szociális Műhely ajánlásai	26
VII. Ajánlások - Társadalmi részvétel a környezeti döntéshozatalban	30

Előszó

A SZÖVETSÉG a Közösségi Részvétel Fejlesztéséért megalakulása (2004) óta a részvétel fokozásáért száll síkra. Hisszük, Magyarország bajainak zömére gyógyírt jelenthet, ha az egyének és közösségeik aktívan részt vesznek a közügyek alakításában.

Drámain alacsony szintű az állampolgári aktivitás ma. Évszázados szocializációs problémával állunk szemben, melyet az elmúlt húsz évben sem sikerült leküzdeni. Nincs mit csodálkoznunk, nem gondolhatjuk komolyan – még, ha időnként hittünk is benne, különösen a rendszerváltás tájkán - hogy száz év berögződött szemléletét és gyakorlatát ilyen rövid idő alatt meghaladhatjuk. Pláne, úgy nem, hogy az állami-társadalmi gyakorlat nem részvétel központú és a szakmai felismerések ellenére sem történtek hatékony lépések megfordítására, nem történtek erőfeszítések a szemlélet és a közösségi részvétel technikáinak elterjesztésére, egyáltalán, a demokrácia oktatására, a gyerekkortól a felnőttkorig.

Mindezek alapján (is) 2008-ban határoztuk el szakmapolitikánk kidolgozását, mely rögzíti azokat az elveket és tennivalókat, melyeket feltétlenül szükségesnek látunk a részvétel növeléséhez a társadalomban. Ekkor két alapvető tételünket rögzítettük: egyszerre van szükség képessé tételre, valamint a jogi környezet alakítására, mely az állampolgárok irányában lehetőségeket kínál, az államra viszont kötelezettségeket ró. Áttekintettük továbbá, mely elveknek szükséges érvényesülniük, áthatniuk a társadalom és az állam működésének egészét.

2009 kora nyarától 2010 tavaszáig műhelymunka sorozatot szerveztünk a Batory Alapítvány támogatásával. Célunk volt, hogy lefektetett alapelveink figyelembe vételével, tagszervezeteink szakmai tapasztalatainak, gyakorlatának feldolgozásával, közös megvitatásával dolgozzunk ki ajánlásokat, mind a szakmai és a civil szektor, mind a döntéshozók, és az államigazgatás számára. A műhelyek szervezését egy-egy tagszervezetünk vállalta magára, ahová elképzeléseik szerint szakértőket, vendégeket is hívhattak.

Jelen kiadvány az eltelt időszak közös gondolkodásának eredményét tartalmazza, és két jól elkülöníthető részre oszlik. Az elsőben - a Szociális Szakmai Szövetség (3Sz) felkérésére 2009. tavaszán készült - tanulmány található, melyben végiggondoljuk, és javasoljuk, miért lenne fontos a közösségi munka alkalmazása a mai Magyarországon? Miért szükséges, sőt kell, egy országos közösségi munkás hálózat, milyen haszna lenne, és milyen problémákra adhatna választ? A második részben pedig műhelysorozatunk produktuma olvasható.

Arra biztatom e kiadvány minden olvasóját, eddigi gondolkodásunk, munkánk közreadott eredményét vitassa, tegyen hozzá, segítse, ha módja van rá, akár érvényesítse munkájában. Szóval: vegyen részt!

Giczey Péter
ügyvezető-alelnök

KÖZÖSSÉGI MUNKÁS HÁLÓZAT KIALAKÍTÁSA

KÉPZÉS ÉS KÉPESSÉ TÉTEL

Giczey Péter - Péterfi Ferenc - Vercseg Ilona

Javaslatunk lényege a komplex beavatkozás a képzés és a képessé tételen keresztül. Létre kell hozni egy közösségi munkás hálózatot és ezzel párhuzamosan képessé tevő, aktivizáló programokat kell indítani országszerte a mélyszegénységben élők, a cigányság körében. Mindezeknek társulnia kell a minőségében megfelelő, mennyiségében elégséges szociálpolitikai, munkaügyi ellátásoknak és programoknak.

Részletesen

A mai problémák megoldására komplex megközelítés szükséges, együttesen kell, egymással kölcsönhatásban alkalmazni a különböző beavatkozásokat, és ezen belül a forrásokat, a hangsúlyokat jól meggondoltan és elégséges mértékben elhelyezni.

Mindez szemléletváltást is jelent, ami rettenetesen nehéz ügy, de meg kell próbálni.

Folyamatban gondolkodunk, ami nem jelent és nem eredményez gyors eredményt, sikert, hanem a folyamatban történő képessé tétel társadalmi méreteiben csak hosszú távon, jóval később jelenik meg, néhány évtizedbe is beletelhet. (Bár a leszakadás mértékének csökkenése, megállítása talán már rövidebb távon is jelentkezik.) Azért is mondjuk a néhány évtizedet, mert az eltelt két évtized – pláne még, ha hozzávesszük a rendszerváltás előtti négy évtizedet - inaktív állapotát nem lehet rövid úton felbontani és új pályára állítani a társadalmat. Legalább ugyanannyi időre van szükség, mint amennyit a mozdulatlanságban eltöltöttünk.

Meg kell találni azt a pontot, ahonnan elindítható a szociálpolitikai rendszer átalakításának sorozata, ez pedig nem más, mint az érintettek motiválása és bevonása saját életük megváltoztatásába, s ehhez kapcsolatok – ha tetszik, segítség - szervezése az adott körön kívüli világból – a lakosság egészétől, az önkormányzattól, a közvéleménytől, a kormánytól.

Ha beindul az önszervező cselekvések sorozata, az egyben egy informális tanulási folyamatot is jelent, mely a képessé tétel alapszintje. Ezt később kiegészíthetik a formális tanulás változatos formái, az egyetlen előadás meghallgatásától a 24 órás felnőttképzésen át az állami iskolarendszer szintjeibe történő bekapcsolódásig.

Mindez a közösségi munka alkalmazásával, módszereivel, a személyes szociális szolgáltatások rendszerében történő erősítésével, további terjesztésével érhető el. A közösségi munka egy olyan, a társadalmi integrációt elősegítő tevékenység, amely hatékonyan képes fokozni a társadalom kezdeményező- és cselekvőképességét, segíteni a szociális intézményrendszer átalakulási- és újraalakulási folyamatait, összehozni a társadalom különböző szereplőit és partnerségi kapcsolatokat kiépíteni térségi- és társadalmi szinten, és képes fokozni a társadalom demokratikus önszerveződését.

Alkalmos a közösségi munka továbbá arra, hogy a helyi közösségek azonosítsák saját társadalmi szükségleteiket és megszervezzék új intézményeiket – önszervező csoportok, érdek- és nyomásgyakorló csoportok, a civil társadalom új intézményei, a gazdasági vállalkozások for- és nonprofit formái, stb.

A közösségi munka hozzásegíti a kirekesztett, marginalizált, alacsony érdekérvényesítő társadalmi csoportokat ahhoz, hogy érdekeiket felismerjék, megfogalmazzák és konfrontálják az érdekeik érvényesítését gátló társadalmi intézményekkel, csoportokkal, valamint hogy növekedjen a felelősségvállalásuk.

A mai értelemben vett közösségi munkának 30 éves gyakorlata van már Magyarországon. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a leghátrányosabb helyzetű emberekkel való foglalkozás

- sokkal tovább tartó szakmai beavatkozást és jelenléte igényel, mint jobb helyzetben lévő közösségeknél (településeknél, kistérségeknél). Ezért a **közösségi munkás hálózat kiépítése** kulcsfontosságú feladat, elsősorban helyi emberekből kellene őket kiképezni, s bizonyos, hogy egy aktív közösségi munka során az érintettek közül is kiválasztódnak majd közösségi munkára alkalmas emberek, akik megfelelő tapasztalattal rendelkezve, már kellően motiváltak lesznek a tanulásra is,
- olyan helyi fejlesztési programok kiterjesztésére lenne szükség, mint amilyenek talán most beindulnak a leghátrányosabb helyzetű kistérségek fejlesztésére. A lényeg a komplexitásban, a helybeliségben, a hosszú távon történő támogatásban, a konzorciális formában történő programvezetésben van. Ez utóbbi azt jelenti, hogy a helyi önkormányzatok és intézményei, a helyi vállalkozók és civil szervezetek, szakemberek és intézmények, önkéntesek és a program alkalmazottjai, bekapcsolva a hasonszórú szereplőket közép (megyei és regionális) szinten, valamint a kormányzat adekvát intézményeit, a források, a szakértelem és a törvényesség biztosítása érdekében. A felelősség közös viselése, a források közös biztosítása, a helyi közösség mind szélesebb körű bevonása a programba az, ami biztosíthatja e programok sikerét.

Ha a közösségi munka megerősödik, kettős hatást fejthet ki tehát, egyrészt nyilvánvalóan jótékony hatással lehet a szociális ellátások, a szociálpolitika átalakításának folyamatára, kikényszeríti a megfelelő ellátások megszervezését, biztosítását, másrészt – és talán ez a még fontosabb – mobilizálja a helyi lakosságot, a kirekesztett társadalmi csoportokat, hogy saját és a helyi közösségi erőforrásaikat mozgósítsák, végső soron önmaguk is képesek legyenek válaszokat keresni és találni problémáik megoldására.

Ahhoz, hogy a közösségi munka megerősödjön, ennek nyomán a kirekesztett társadalmi csoportok aktivizálódjanak, képessé váljanak önálló probléma megoldásra, képzésekre van szükség. A képzés alatt értjük az iskolarendszerű képzést és az azon kívülieket, a non-formális és az élethosszig tartó tanulásba beletartozó formákat is. Kétféle iránya van ezeknek a képzéseknek. Egyik a szakmai, a szociálpolitikai és a szociális munkás felsőfokú intézményekben történő közösségi munka képzés erősítése (jelenleg is szerepel a tantervben viszonylag kis óraszámú és gyakorlati lehetőséggel), melyhez kapcsolódnia kell a szociális ellátórendszer dolgozói számára szervezett közösségi munka továbbképzések száma növelésének (továbbképzés csak 45 óras van jelenleg. Egyetemi szinten van szakirányú továbbképzés, de az térítéses). Mindehhez EU forrásokat lehet igénybe venni.

Továbbá olyan munkakörök létrehozására van szükség, amelyek megkövetelik a közösségi munka szaktudást.

Az intézményekben, a polgármesteri hivatalokban jelenleg dolgozók, s a választott testületek tagjainak felkészítése a közösségi munkára különlegesen fontos dolog, mert e nélkül éppen ők válhatnak könnyen a változás, a közösségi munkával történő társadalmi megújító folyamatok akadályozóivá.

A másik, a közösségi munka-folyamat részeként a kirekesztett, mélyszegénységben élő társadalmi csoportok tagjainak képzése, ahol elsősorban a non-formális és rövid felnőttképzési kurzusoknak van szerepe.

Az aktivizálás elindításához pedig az alábbiakra van szükség:

- Képessé tétel programok, közösségi munka folyamatok, a lakosság aktivizálása. Ebben kulcsszerepe van a kiképzett közösségi munkásoknak, akik a terepen a marginalizált csoportokkal, közösségekkel elkezdnek dolgozni. Feltárják a problémákat, a meglévő helyi, közösségi erőforrásokat – együtt az érintett közösséggel, annak aktív magjával, bevonják a megoldások keresésébe, tehát cselekvőkké alakítják az addig passzív közösségeket. Ennek a folyamatnak szerves része a képzés, melyet részben a közösségi munkás saját maga végez, illetve, ha kompetenciáját meghaladja, akkor külső segítséget vesz igénybe. A folyamat során nő az egyén önbecsülése, önbizalma, kialakul a felelősségérzet saját ügyei és a környezete iránt, létrejön a közösség tagjai között a bizalom, a szolidaritás, az egymás közötti, kölcsönös támogató rendszerek megerősödnek, végső soron a társadalmi életben való részvétel és a cselekvés képességet sajátítják el, összességében javul az életminőség – és ez a legnagyobb eredmény. Az, hogy a folyamat során milyen egyéb konkrét eredmények keletkeznek az a helyi társadalomtól, szükségletektől, az egyéb helyi feltételektől függ, tehát, annyiféle kimenet lesz, ahányféle közösségről, helyi társadalomról van szó. Leggyakoribb esetek: létrejönnek új civil szervezetek, intézmények, melyek addig hiányként jelentkező szolgáltatásokat biztosítanak, egyúttal munkahelyeket teremtenek. Képzettséget szereznek a közösség tagjai, mely segíti elhelyezkedésüket, javulnak lakhatási feltételeik, a település/lakókörnyezet rendezetté, élhetővé válik.

A közösségi munkás alkalmazható kistérségi szervezetenél, családsegítő szolgálatnál, non-profit szervezetenél. Segítésükre rendelkezésre áll egy országos szakmai hálózat, illetve bevonhatók az egyetemek, főiskolák is.

- Önkéntesség ösztönzése
A közösségi folyamat során, a közösségi munka eredményeképpen nő az önkéntes tevékenységet végzők száma és az általuk előállított hozzáadott értékkel gyarapodik a közösség. Az önkéntesség, az önkéntes tevékenység alkalmazásának előnye a közjó növekedése mellett, hogy maga az önkéntes is gazdagodik. Tevékenysége során nő az önbecsülése, kipróbálhatja magát, új tudásokat, gyakorlatokat, képességet sajátít el, kapcsolatrendszere bővül, javulnak munkavállalási esélyei. A formális, szervezethez kötődő önkéntesség során pedig a szervezet hatékonysága nő, szolgáltatásainak struktúrája bővül, minőségi javulás következik be a feladatellátásban. Ezért a szociális ellátórendszer humanizálása és minőségi javítása érdekében nagy szerep hárulhat az önkéntes tevékenységre. Azért ne hangsúlyozzuk csak az EU-forrásokat, mert azok csak rövid távú megoldást biztosítanak, s ha a program lejár, utána minden visszazuhan az eredeti állapotba, csak még csalódást is biztosít. Saját erőfeszítések és befektetések nélkül nem lesz változás.
- Szociális gazdaság erősítése
A bérmunka jellegű munkahelyek létrejöttének tartós elmaradása, továbbá a tartós munkanélküliek, a hátrányos helyzetű térségek mélyszegénységben élő, képzetlen, mentálhigiénés problémákkal küszködő társadalmi csoportok munka világába visszavezető alkalmas eszköze a szociális gazdaság fejlesztése, amely ötvözi a támogatott munkahelyek és az önszolgáltató közösségi vállalkozások előnyeit. Egyúttal aktivizálja az egyéneket, megerősíti közösségeiket, a helyi erőforrásokra épít, helyi igényeket elégít ki. Erre keresleti oldalon is megvan az igény, hiszen számos területen az informális és

fekete gazdaság, valamint a fizetetlen házimunkák pótolják a hiányzó szolgáltatásokat. Ezekkel szemben is alternatívát jelent a szociális gazdaság. Olyan kezdeményezéseket sorolunk ide, amelyek célja a nehezen elhelyezhető emberek munkába integrálása, foglalkoztatást, szakmai tudásuk fejlesztését és tanácsadást kínálna számukra. Emellett általános jellemzőjük, hogy:

- lokális szinten működnek, a köz- és a piaci szektor között,
- a magánszféra és a közintézmények által kielégítetlenül hagyott helyi szükségletekre reagálnak,
- új munkahelyeket teremtenek, az elsődleges munkaerőpiaci integráció mellett a másodlagos (jövedelemkiegészítő) foglalkoztatás révén,
- jövedelmet generálnak, és az a céljuk, hogy idővel önfinanszírozóvá váljanak,
- a bevételeik között a magánfinanszírozás is megjelenik,
- végül célcsoportjukba tartoznak a tartós munkanélküliek, az elhelyezkedési nehézségekkel küzdő pályakezdő fiatalok, a gondozási kötelezettséggel terhelt nők, az idős és fogyatékossgal élő emberek, és más, társadalmi beilleszkedési zavarokkal küszködő személyek.

A szociális gazdaságban előforduló tevékenységek nagyban függenek attól, miből tevődik össze egy adott ország szolgáltatási struktúrája, mi jellemzi a lakosság életmódját és az adórendszert. Az EU fehér könyve a növekedésről, versenyképességről és foglalkoztatásról példaszerűen a következőket említi:

a./ Személyi szolgáltatások – otthoni segítség idős és testileg vagy szellemileg fogyatékos embereknek – háztartási alkalmazotti munkák: főzés, mosás, vasalás, takarítás – gyermekfelügyelet – tanulási nehézségekkel küszködő fiatalok korrepetálása, a problémás fiatalok szabadidő- és sportprogramjainak szervezése – lakóházak őrzése, portaszolgálat – vidéki, vagy a város-központoktól távol eső körzetekben boltok üzemeltetése – főzött étel, vásárolt áruk házhoz szállítása.

b./ Audiovizuális szolgáltatások, új információs és kommunikációs technikák bevezetése.

c./ Szabadidős és kulturális programok szervezése, hagyományőrzés.

d./ A környezet gondozása – előregedett épületek felújítása, komfortosítása, őrzése – helyi közlekedés megszervezése, kényelmesebbé, gyakoribbá, elérhetőbbé tétele (pl. mozgáskorlátozottak számára is) – céltaxi-járatok üzemeltetése vidéki településeken belül és között – szelektív hulladék-gyűjtés, újrahasznosítás.

e./ Környezetvédelem – természetvédelmi területek gondozása – csatornázás, csatornatisztítás – minőségi standardok betartásának monitorozása – energiamegtakarító eljárások elterjesztése, különösen a háztartások körében.

E programokra is fordítható EU forrás, továbbá hazai források is, pl. az OFA 2008-ban megkezdett egy kísérleti, a szociális szövetkezetek megalakulását és működésnek első lépéseit támogató programot, létrehozott egy ezt támogató szakmai hálózatot. A gond

az, hogy az OFA, egyébként bürokratikus zsilipekkel rendkívül lelassítottan működő programja csak nevében szociális szövetkezeti program, valójában szövetkezeti program, amelyet csak egy ideig támogat. (A program 2010-ben, EU források felhasználásával újraindult. – a szerk.)

- Komplex programok szükségeseik
Ez nem csak annyit jelent, hogy különböző szociális programokat, ellátásokat, szolgáltatásokat együtt kell nyújtani, hanem azt is, hogy különböző ágazatoknak, ágazati programoknak együttesen, kölcsönhatásban kell megjelenniük. Tehát össze kell hangolni a különböző ágazatok beavatkozásait, mezőgazdaság, vidékfejlesztés, gazdaság- és vállalkozásélénkítés, egészségügy, oktatás, területfejlesztés, városrehabilitáció, kultúra, stb. Nem egyszerű, hiszen többszintű koordináció megvalósítása szükséges, mindenekelőtt állami, kormányzati szinten. Nagyban nehezíti a koordináció kialakítását, a hosszú évtizedekig begyökeresedett ágazati szemlélet, ami persze finanszírozási oldalról érthető, hiszen a költségvetés szerkezete ágazati szemléletű, és ezt a pénzügyi gondolkodást igen nehéz áttörni. Ennek ellenére szakmai szinten vannak már jó példák, ahol – nem kis nehézségekkel megküzdve, de – kezd terjedni, gondolunk itt pl. a gyermekszegénység elleni stratégiában megvalósuló Biztos Kezdet programra, ahol a szociális, egészségügyi, kulturális ágazatok együttműködésében nyújtanak szolgáltatásokat. Hozzáteesszük, az interdiszciplinaritást itt is a közösségi munka, közösségfejlesztés nyújtja.
- Cigányság
A közelmúlt és a jelen legnagyobb problémája és aktualitása. Való igaz, húsz éve kevés eredményt felmutató történet ez, noha a szemlélet, a cél, az alkalmazandó eszközök és beavatkozások szakértői szinten közel közmegegyezéssel állapotba jutottak. Történetek is beavatkozások, komoly összegeket áldoztak különféle programokra, de ezeknek egyetlen nagy bajuk volt – amit Kemény István 1971-es szegénység kutatása óta tudunk – soha nem komplex módon (ágazatokat összehangolva) történtek, hanem szétdaraboltan, sokszor kellő forráskoncentrációt nélkülözve, lásd a legutóbbi látványos kudarcot, a roma telep-felszámolási programot.

Ha ez a komplexitás nem érvényesül, minden próbálkozás ugyanilyen kudarcra van ítélve, legyenek bármilyen zseniális rész- és ágazati programok. Nem fog másként menni a cigányság problémáinak hosszú évtizedekig tartó felszámolásának folyamata, csak akkor, ha a különböző ágazatok, úgy, mint szociális, oktatási, területfejlesztési, egészségügyi, kulturális, mezőgazdasági, vidékfejlesztési, stb. összehangoltan, egymáshoz illeszkedve, megfelelő, elégséges forrásokat koncentrálnak avatkoznak be. Természetesen ehhez nélkülözhetetlen az elszánt politikai akarat. Hozzáteszünk még egy tényezőt; maguk a romák sem voltak felkészülve, felkészítve e források és beavatkozások fogadására, hiányzott az előzőekben vázolt képessé tételi folyamat eredményeképpen, hogy az aktív cigány lakosság élni tudott volna a lehetőségekkel. Itt látszik fényesen bebizonyosodni az a régi szociálpolitikai, szinte közhelyszámba menő mondás: nem halat kell adni, hanem halászni kell megtanítani az embereket.

Azon kívül, hogy a cigányság helyzetét komplex társadalompolitikai, szociális kérdésként fogjuk fel, lényeges jogi és közpolitikai szempontból is megközelíteni a kérdést, és határozottan fellépni az előítéletesség, a diszkrimináció és a szegregáció ellen.

- Settlement típusú közösségi terek
Olyan, az érintett lakosság aktív közreműködésével, részvételével megvalósuló közösségi tereket kell létesíteni a mélyszegénységben élők területeinek (negyedeinek,

szomszédságainak, falvainak) központjában, melyek a képzett közösségi munkások segítségével komplex szolgáltatásokat nyújtanak. Szociális segítséget adnak, non-formális képzéseket szerveznek, lehetőséget teremtenek kulturális, szabadidő eltöltési alkalmaknak, más szóval, az emberek aktív részvételével, mondhatni maguk szervezik a közösségi életet.

- Párbeszéd programok

A társadalmi szolidaritás, a társadalmi igazságosság és a szociális problémamegoldás, a cigánysággal kapcsolatos problémák, indulatok és feszültségek enyhítése irányába ható intézkedések támogatása, egy befogadó társadalmi közeg kialakítása érdekében szükség van olyan párbeszéd programok elindítására, melyek helyi szinten segítik befogadó-elfogadó-együttműködő közeg kialakítását. Nem elég – de nagyon szükséges -, ha csak a politika és a közélet szereplői helyezik a közbeszéd centrumába a szegénység és a cigányság problémáit, ezeknek tudatosulnia kell a különféle társadalmi csoportokban, különösen a helyi társadalomban, a közösségek szintjén szükséges cigány-magyar közös gondolkodásra és majdan cselekvésre. E programok megszervezésére alkalmasak lehetnek a fentebb említett, kiképzett közösségi munkások.

Debrecen, 2009. március 17.

AJÁNLÁSOK

Ajánlás a részvételi szabályozásról

A részvétel és a közösségek megerősítését alapvetően két módon kívánja elérni a projekt, az abban résztvevő szervezetek. Egyrészt képessé kell tenni a közösséget, annak tagjait a részvételre, készségeket, jártasságot kell fejleszteni, tanulást biztosítani számukra. Másrészt kötelezni kell a szakterületek döntéshozóit a részvételre, el kell érni, hogy minden szinten kötelező legyen a bevonás, az egyeztetéses döntéshozatal.

A részvételi törvény koncepciójának kiindulási alapja, hogy létre kell hozni egy olyan általános érvényű jogszabályt, amely kötelezővé teszi az állami döntéshozók számára az egyeztetéses döntéshozatalt. A részvételi törvényre alapozva, annak kötelezettségeit alkalmazva az államigazgatási szervek, hatóságok kidolgozhatják saját részletes szabályozásukat.

A részvételi szabályozást, annak szükségességét, lehetséges módjait és hatásait megvitató workshopon kiindulási alapként a NIOK, az MTVSZ és az EMLA által közösen készített Részvételi törvény koncepció szolgált. Ennek rövid tartalmát és elvi megfontolásait elküldtük előzetesen a résztvevőknek. A workshopon élénk és szerteágazó vita alakult ki a következő témakörökben:

- A jelenlegi törvényi szabályozás ellentmondásai.
- Jelenlegi egyeztetési, partnerségi gyakorlat és részvétel kulcsproblémái.
- A közösségek megerősítésének és a részvétel elterjesztésének ideális és reális eszközei.

Jelenlegi szabályozás ellentmondásai:

- Kötelezés nem elég erős, és a törvényi szabályozás erre nem biztosíték. Kötelezés nélkül nem aktivizálható a közigazgatás.
- Az állam a saját szabályait, működési kereteit erőlteti rá potenciális partnereire.
- Nincs olyan hatalom az állammal szemben, amely kikényszeríthetné az államtól a részvétel alapját adó hatalommegosztást.

A jelenlegi gyakorlat fő problémái:

- Politikai akarat, szemlélet nem megfelelő, erős az ellenállás a döntéshozók részéről a részvétellel kapcsolatban.
- Bizalom hiánya, általános letargia jellemző a részvétellel kapcsolatban.
- Közösségek gyengék.
- Politikusok és az általuk irányított apparátus között feszültségek vannak.
- Szerződés-kultúra túlságosan erős, túlszabályozott, túladminisztrált a civil működés, egyeztetési tevékenység.
- Személyes kapcsolathálón alapuló egyeztetés kiszámíthatatlan, és nehéz a folytonosságát garantálni.

- Kormányzati szervek hajlamosak a rájuk vonatkozó szabályok semmibe vételére.
- Részvételhez szükséges képesség hiánya (amely minden szereplő sajátja).
- Finanszírozási nehézségek (az egyeztetés forrásigényes, amelyre jelenleg egyik szereplőnek sincsen kielégítő háttéré).
- A szabályozott, formális egyeztetési lehetőségek esetében a legnagyobb a manipuláció lehetősége.

Civil szervezetek részvételét a törvényi szabályozás képes-e garantálni, milyen mélységig kell a részvételt szabályozni?

Lehetséges válaszok:

- Általános normaalkotás – részvételi törvény.
- Egyedi szinten szabályozni a közigazgatási döntéseket.
- Kormánytól független szervezet felügyelete alá helyezni a részvételt.
- Közösségek, helyi társadalom megerősítése, saját érdekérvényesítés támogatása, bizalom kiépítése.
- Szemléletváltás a közigazgatáson belül.
- Közös gyakorlatra és képességekre alapuló szabályalkotás (amelyet megelőz a bizalom kiépülése, valamely partnerségi gyakorlat kialakulása).
- Jelenlegi törvényi szabályozás betartására kényszeríteni a közigazgatást.

Általánosan elfogadott vélemény, hogy a keretjogszabály csak abban az esetben működhet, eredményezheti a részvétel megerősödését, ha emellett megtörténik a részvételt segítő intézmények létrehozása, megerősítése, továbbá a képessé tétel is nagy hangsúlyt kap.

A fenti kérdésfeltevésekre adott egyik válasz az egységes és általános részvételi törvényi szintű szabályozás. A képessé tétel elsődlegessége mellett szükséges egy rövid kerettörvény. Ennek tartalma még szakmai egyeztetést igényel.

A SZÖVETSÉG cselekvési terve az általános részvételi szabályozás elérése érdekében alapvetően a következő lépéseket tartalmazza:

1. A részvétel szabályozásáról koncepcionális vitaanyag kidolgozása.
2. Civil szakmai egyeztetés a részvétel szabályozásáról, civil szektorbeli támogatók toborzása a SZÖVETSÉG mellé a részvételi szabályozás kikényszerítésére.
3. A fenti problémák és elvek ismeretében az egyeztetett koncepció megismertetése a jogalkotókkal, közigazgatási döntéshozókkal.
4. Ajánlás kidolgozása a részvétel szabályozására a partnerek véleményének ismeretében.

5. A civil szektorral foglalkozó közigazgatási szervekkel (SzMM, MEH, területi döntéshozó szervek, hivatalok) és az Országgyűléssel aktív kommunikáció a koncepció elfogadásának, törvénybe öntésének érdekében.
6. Sajtókampány, civil mozgósítás a kommunikáció támogatására.

A műhelymunkában részt vett és az ajánlások kidolgozásában közreműködött:

Csongor Anna – Autonómia Alapítvány, Vercseg Ilona - Civil Kollégium Alapítvány, Takátsy Piroska - proHáló, Péterfi Ferenc - Közösségfejlesztők Egyesülete, Wágner Jenő János - Partners Hungary Alapítvány, Gosztonyi Géza – Regionális Forrásközpontok Országos Egyesülete, Móra Veronika – Ökotárs Alapítvány, Giczey Péter, Benedek Zsolt – SZÖVETSÉG, továbbá Dönsz Teodóra – MTVSZ, Kóti Réka – NOSZA, Bodorkós Barbara, Pataki György, Balázs Bálint - SZIE KTI ESSRG, Bényei Andrásné - Nonprofit Humán Szolgáltatók Országos Szövetsége, Várdai Márta - Pozitív Országos Szakmai Egyesület, Kiss Csaba – EMLA

Szervező: NIOK Alapítvány

Közösségi bevonás és lakossági részvétel a városmegújításban

1. A helyzet rövid összefoglalása

Tapasztalatunk, hogy jelenleg általában véve, de konkrét települési tervezési folyamatok gyakorlatában sincs érdemi és valóságos közösségi bevonás. Probléma, hogy igazi városmegújítás sem igen létezik; sőt, az ezt támogató pályázatok megjelenése ellenére valódi szociális városrehabilitáció sem igen, ez utóbbi pedig lehetetlen az érintettek megszólítása, megszólaltatása és valóságos aktivizálása nélkül.

A városok megújításának tervezését legújabbán meghatározó IVS (Integrált Városfejlesztési Stratégia) metodikájában az elvek szintjén kötelezően megjelenik a partnerségi elv és az érdekcsoportokkal való egyeztetés szükségessége, ám ezek nem kidolgozott részletei az erről szóló kézikönyvnek. A kézikönyv sem útmutatást, sem forгатókönyvet nem ad a bevonás lehetséges módjaira, **megelégzik a lakossági fórumokról származó jegyzőkönyvek szerepeltetésével, nem ad teret, s különösen nem kötelezettséget a korai bevonásnak.**

Alapprobléma még, hogy – városi szinten szinte mindenütt – erősen jellemző a folyamatok és döntések teljes átpolitizáltsága. Ez nem a policyt, azaz a szakpolitikai szempontokat jelenti, hanem az aktuál- és pártpolitika megjelenését (politics); gyakorlatilag a különféle pártközpontok, vagy helyi pártpolitikai érdekek (melyek sokszor valójában üzleti körök érdekei) helyi érdekérvényesítését.

Ugyanakkor a lakosság, a civil szervezetek saját elhatározásukból történő megjelenése és megszólalása többnyire zavaró tényező; a felülről – azaz hivatalosan kezdeményezett helyzetekben pedig megelégednek a formális látszattervezéssel – látszatbevonással. A hamis látszatot a megjelent kommunikációs és városmarketing akciók is erősítik, amelyek gyakran nem a valódi közösségi bevonást, hanem aktuális szándékok propagandáját és külső érdekek legitimációját szolgálják. Ezzel megjelenik a participáció kiüresedésének veszélye.

A közvetlen részvétel mögött többnyire racionális indokok állnak: annak felismerése, hogy ezáltal minden érintett szereplő valós gazdasági társadalmi, környezeti és politikai előnyökhöz juthat.

- A befektető az érintettek bevonásával **minimalizálni tudja a fejlesztéssel, beruházással járó konfliktusokat**, így a saját kockázatait is. Az érintettek által rendelkezésre bocsátott információk alapján olyan megoldást talál, amely a számos szempontból akár kockázatos, bizonytalan kimenetelű projekt gazdasági és társadalmi sikerességét biztosítja.

- A politikus számára az érintett egyének és közösségek elégedettsége a legitim döntés révén **nagyobb népszerűséget, valódi sikerességet és akár nagyobb szavazati arányt is biztosít**, mint a beruházások átadását kísérő ünnepek.

- Az állampolgárok az elégedetlenségük kifejezését szolgáló tiltakozó akciók helyett intézményesített eljárásban szerezhetnek érvényt helyi, a társadalmi és környezeti szempontokat számos esetben előtérbe helyező érdekeiknek. Ugyanakkor gyakori, hogy új, eredeti és nagyon hatékony javaslatokkal is gazdagítani tudják a háttérben dolgozó szakértők ajánlásait.

Nyilván nem véletlen, hogy több EU-s dokumentum is az erős helyi partnerséget, a lakosság - de valamennyi szereplő - számára az átláthatóság biztosítását szorgalmazza, így jó eséllyel

csökkenthető a korrupció, amelynek gyanúja erőteljesen felmerült már a városrehabilitáció eddigi magyarországi gyakorlatában is.

Az IVS készítése – amely a városmegújítási folyamatokat szabályozó tervezési dokumentum - **stratégiai jellegű, ebben sok érdekcsoportot együttesen megmozgató települési szintű tervről van szó, amelynek sikere különösen függ a szereplők közötti párbeszéd és együttműködés minőségétől.**

Hazánkban a települési tervezési folyamatokban, a városrehabilitációban a részvételi tervezést a közelmúltban számos közösség csak akkor tudta, és azt is többnyire csak utólag kikényszeríteni, ha már valamilyen konfliktus, érdeksérelem alakult ki egy fejlesztési elképzelés kapcsán. A különféle szintű döntéshozatali folyamatok tervezői nehezen hajlandók tudomásul venni, hogy a részvételi folyamatok a hagyományosnál sokkal több időt és energiát igényelnek. A hazai fejlesztési gyakorlatban ráadásul a műszaki szemlélet, azon belül is talán az építész szakma dominanciája szembeütő, míg a társadalmi, környezeti érdekek és szempontok a fejlesztések előkészítése során rendszerint háttérbe szorulnak.

A konfliktusok természetszerű létezése miatt szükséges olyan, a döntéshozatalt segítő módszerek alkalmazása, amelyek segítenek integrálni a sokféle érintett nézőpontjait és szempontjait. A közösségi tervezés egy ilyen, a konfliktusok tisztázását, a párbeszédet erősítő módszer. A fejlesztések és a tervezés demokratizálása az, amely végül a jobb minőségű döntéseken keresztül a közösség javához vezethet.

A várost - lakói alkotják. Nélkülük beszélni, intézkedni, tervezni, beavatkozni a működésébe felelőtlen és szakszerűtlen dolog. Tehát a városmegújításnak velük kell kezdődnie, az ő részvételük megteremtésének kialakításával. A döntésekben nem a befektetőkkel, nem is a várospolitikusokkal, hanem első helyen velük kell kalkulálni, megkérdezni, abba bevonni őket.

Tehát a városban élők a városhoz tartoznak - ők a város!

Felelősen végigvezetett városmegújítás, különösen szociális városrehabilitációs folyamat, nem jöhet létre valódi társadalmi bevonás nélkül. Ezt akkor is fontosnak tartjuk hangsúlyozni, ha a mai gyakorlat szerint a különféle pályázati kiírások szűk időkeretét kell kalkulálni; a szakmai anyagok ezért is nagyon sztereotipizáltak, a lényegi helyi adottságok és sajátosságok leegyszerűsítésére kényszeríti a tervezőket, azért hogy meg tudjanak felelni a pályázat ilyen szempontból mérhetetlenül irracionális feltételeinek.

A fentieket figyelembe véve az első és legfontosabb feladat mind döntéshozói, mind „felhasználói” szinten elsősorban a készségfejlesztés, a képessé tétel, valamint a közösségi tervezés sokszintű támogatása. Azaz valamennyi szereplőnek szükséges ehhez egy tanulási folyamat részesévé válnia.

2. Miért fontos a városmegújításban - annak a tervezésében és megvalósításában - a közösség bevonása, részvétele?

A város társadalmi és történelmi képződmény, mely szerves fejlődésű, a spontán és a tervezett beavatkozások keverékének eredményeképpen jön létre

A városmegújítás egy olyan folyamatos beavatkozási tevékenység, amely a városfejlődésben zajló spontán folyamatokon alapul, e folyamatok közül némelyekre ráerősít, másokat ellensúlyoz, vagy kitérít. A városmegújítás célja, hogy az

érintett közösség bevonásával - amely egyszerre forrása és kedvezményezettje a tevékenységnek - úgy módosítsa a városfejlődési folyamatokat, hogy javuljon az érintettek társadalmi, pszichés és fizikai közérzete. A városmegújítás a nyilvánosságban zajló, a fenntarthatóságot célzó felelős folyamat. A városmegújítás során, a közösség bevonása és a folyamatban történő részvétele elősegíti az állampolgárok felelőssé válását, a közügyek iránti elkötelezettséget, a képességet azok befolyásolására - mindez a jól működő demokrácia egyik alapfeltétele. Az elmúlt 20-25 évben Amerikában és Európában is kialakult a városrehabilitációnak, városmegújításnak egy valódi, élő gyakorlata, s ezekben a folyamatokban már általánossá és kikerülhetlenné vált a helyi közösségek bevonása, a különböző szereplők (helyi és regionális hatóságok, üzleti szféra, civil szervezetek és mozgalmak) szoros együttműködése. Tisztában vagyunk azzal, hogy a kelet-közép régióknak általában, de a városrehabilitáció területén is a nyugat európaiktól eltérő sajátosságai vannak; de ez nem zárja ki, hogy az ottani gyakorlatot és az itteni szükségleteket egymással kapcsolatba hozzuk.

A hazai helyzet tekintetében meggyőződésünk, hogy a társadalmi szétesést előidéző folyamatok megállításával kapcsolatos cselekvéseknek, intézkedéseknek alapvetően a települések szintjén kell megtörténni. A jól végiggondolt és kivitelezett szociális célú városrehabilitációs programok fontos szerepet játszhatnak a különböző helyzetű társadalmi csoportok közötti közeledés elősegítésében, a városokon belül jelentkező társadalmi feszültségek mérséklésében, a társadalmi béke megőrzésében. Külön is felhívjuk a figyelmet az érintett területeken a kisebbségi önkormányzatok és a helyi kisebbségi civil szerveződések nem formális, hanem tényleges bevonásának szükségességére.

3. Ajánlásaink

1. Első és legfontosabb változást követelő dolog a mai **pályáztatási rendszer átalakítása** az előzőekben részletezett szükségletek megteremtésével!

2. A társadalmi részvétel erősítése érdekében **könnyíteni kell** a döntéshozatali folyamatokhoz, így a közösségi tervezéshez való hozzáférést – a szubszidiaritás elvének érvényesítése.

3. A szükséges erőforrások közül az első **megfelelő mennyiségű idő**. Ez nem pusztán körütekintő szakértői munkát jelent, hanem az érintettek megtalálását, megszólítását; olyan helyzetek megteremtését, amelyekben a helyi közösség – de legalább annak minél szélesebb képviselői köre – aktivizálódik, elhiszi, hogy számít a részvétele; vállalja a ráfordított időkapacitást; türelmet – hozzáértést; egyeztetési technikák „bevetését”.

4. Pénzügyi források: Fel kell állítani egy központi - esetleg regionális- **pénzügyi alapot** az egyedi esetek, a nem programszerű tervezési tevékenységek számára, lehetőséget biztosítva a nagyobb munkával járó részvételi tervezés elvégzésére. Részben attól, hogy hosszabb, részben a bevonás széles köre miatt, részben új szakterületi szereplők kikerülhetetlen részvételéig – jóval költségesebb ez a folyamat egy „hagyományos” tervezésnél, projektnél.

5. Biztosítani kell a részvételi tervezés **szakmai hátterét** az ország teljes területén, ehhez **segítő hálózatot** kell létrehozni. Ezekben többféle szakismeretet szükséges megteremteni és összehangolni: város- épület- és tájtervezők; közösségfejlesztő szakemberek – közösségi munkások, szociológusok, szociálpolitikusok, művelődési szakemberek, jogászok, a nyilvánosság szakértői. Így érhető el, hogy ne aktuális projektekre szimplifikálják a tervezést és a bevonást, hanem **intézményes keretek** közötti dialógust jelentsen az: a megvitatás és a

megállapodás kultúrájának tanulását valamennyi szereplő számára.

6. Az **államigazgatásban** erősíteni kell a közösségi tervezés kultúráját.

7. Valódi **folyamatot** kell jelentsen a közösségi részvétellel történő városmegújítás, amelyben otthonosan mozognak a tervezők és az érintettek is, tehát a sokféle szereplő összehangolását. Ugyanakkor a döntéshozóktól a valóságban hatalommegosztást igényel ez a folyamat.

8. Az **oktatási rendszer** minden szintjén és a **felnőttképzésben** egyidejűleg elő kell segíteni a közösségi tervezés szemléletének elterjesztését. Ez azt is jelenti, hogy valamennyi életkori csoportban - tehát a gyermekkortól kezdve az ezüstkorúakig - szükséges általában véve a részvételi tervezés élményének és tudásának a megszerzéséhez megfelelő feltételek és programok biztosítása. A városmegújítás folyamatában szereplők (szakértők, civilek, hivatalos apparátus, döntéshozók) tudása, felkészítése ezen a téren különösen nélkülözhetetlen. A részvételi tervezési programokban a készségek elsajátításának, a **képésnek jelentős helyet kell kapnia.**

9. A képessé tételhez hozzájárul az adott tervezési feladathoz kidolgozott részletes és követhető **módszertani útmutatók** megjelentetése.

Az ajánlás kidolgozásában közreműködtek:

Giczey Péter - SZÖVETSÉG, Peták Péter, Péterfi Ferenc, Pörös Béla, Sain Mátyás, Tistryán László és a Közösségfejlesztők Egyesülete Városmegújító Munkacsoportjának további tagjai

Szervező: Közösségfejlesztők Egyesülete

Egyének, közösségek és szervezeteik részvételi lehetőségei – jó kormányzás

Ajánlások a jó kormányzás témaköréhez a közösségek társadalmi részvételéről, a civil szervezetek, intézmények, állampolgárok lehetőségeiről az önkormányzati döntéshozatal befolyásolására.

Kormányzati szektor

A jó kormányzás állami és nem állami szereplők együttműködésén alapuló összehangolt, közös javak előteremtésére irányuló egységes elvek és célok mentén végzett kollektív cselekvés. Döntéshozatali folyamat, amely arra irányul, hogy a közügyek és a magánszféra közötti érintkezést megteremtse, horizontális struktúrák mentén. Ebben a folyamatban konszenzust keresnek a különböző szereplők, egy együttműködési hálózat alakul ki, amelyben a civilek és az üzleti szféra is benne vannak.

Magyarországon mára az a látszat alakult ki, hogy túl sok az önkormányzat. Ezzel szemben mi azt gondoljuk, hogy nem az önkormányzatiság, hanem az önkormányzatisághoz kapcsolódó hivatali rendszer, bürokrácia, az állam sok. Kilencvenben egy lefojtott állapot után hirtelen mindenki nagyon szeretett volna önkormányozni, így az egész kicsi települések is önkormányzatokat akartak létrehozni, amibe majd belepusztultak. Itt az ideje, hogy az önkormányzat, az önkormányzás, az önkormányzatiság eredeti tartalmát visszahozzuk a köztudatba. Meg kellene találni azt a csatornát, amelyben az embernek a kisebbségi léttel kapcsolatos önkormányzásra is, és az ebből való kilépésre, a helyi társadalomban való önkormányzásra is lehetősége van, azaz minden lehetséges dimenzióban mód van az önkormányzásra.

Az önkormányzatok annyi hatósági dologgal foglalkoznak Magyarországon, hogy az igazi céljuk, a közösségi élet szervezése háttérbe szorul, mert arra már nem marad se idő, se kapacitás. Az önkormányzatnak definíció szerint szinkronizáló szerepe van, de ezt nagyon ritkán tölti be. Az lenne a feladata, hogy megkeresse a különböző érdekeket, összehangolja, harmonizálja, szinkronizálja őket, ehelyett megcsinál dolgokat, és önálló akarata van.

Az önkormányzatiság feltételei

Az önkormányzatiság nem megy magától, és nem megy pusztán belső ambícióból. Feltételek kellene hozzá. Ezeket a feltételeket meg kell teremteni, hogy annak az embernek is, aki nem fizetett alkalmazottja egy civil szervezetnek, módja legyen civilként a dialógusra, a közös ügyekről való gondolkodásra. Ez jelentheti akár a munkaidejének részleges kiváltását, a közlekedtetését, stb.

Ugyanakkor túl sok a korporatista modell – testület, bizottság, fórum – ez van a hagyományainkban. Ezek is alkalmasak lehetnek bizonyos kérdésekben az érdekek egyeztetésére, de nagyon kevésbé szabályozott az, hogy a valódi részvétel feltételei kötelezően meglegyenek. Ha az emberek nem kapnak valódi részvételi lehetőséget – például időben vagy térben korlátozott a hozzáférésük – az demoralizáló, megerősíti az emberben, hogy neki semmi esélye nincs a beleszólásra és a kontrollra, egyfajta tanult tehetetlenséget eredményez. Fontos továbbá, hogy a már meglévő társadalmi részvételi formák használata során létrejövő eredmények tisztelete alaptételként bekerüljön az önkormányzatok viselkedési kódexébe, mert

hasonlóképpen demoralizál, ha a közösen meghozott döntés eredményét a hatalom semmibe veszi.

Emellett teljes mértékben hiányoznak a közös gondolkodás kreatív, rugalmas lehetőségei.

A jó kormányzás egy komplex társadalmi program, amit nem lehet egyetlen törvénnyel, egy általános jó szabályozással megteremteni. Minden törvényben szerepelnie kell ennek a szempontnak, konkrétan lebontva a civil érdekképviselő lehetőségeit, azaz nem egy csatornát, hanem sok csatornát kellene megnyitni, amelyek mind ebbe az irányba hatnának.

Nem-kormányzati szektor

Miközben arra várunk, hogy a kormányzat hozzon létre a civil, állampolgári részvételhez alkalmas feltételrendszert, úgy tűnik, hogy a meglévő kereteket sem használjuk ki. Fontos lenne, hogy megpróbáljuk a meglévő kereteket kitölteni és feszegetni, de ez a képesség, az erre való hajlandóság hiányzik, ami felveti a civil szektor fejlesztésének és a demokráciának a formális és nem formális tanulásba való következetes bevezetésének szükségességét. A civil szektor identitásproblémáiból adódóan az együttműködésben nem tud stabil partnerszerepet betölteni a közhasznúság, függetlenség, öntevékenység értékörzőjeként, bemutató az érdekérvényesítő, kritikai, kontrollszerepének határait.

Önkormányzatiság gyerekkortól kezdve

Nagyon komoly erőfeszítések kellenek a teljes szocializációs rendszerben a formális és informális tanulásban a részvétel fontosságának megtanítására. Már az óvoda körül kellene elindítani azt a folyamatot, hogy a gyerek megtanulja, hogy az ő szava számít, hogy az ő szavára, szempontjaira számíthatnak, és ha van ilyen tapasztalata, hogy az ő érdekei is beépültek a közös gondolkodásba, akkor a továbbiakban máshogy fog viszonyulni a társadalmi részvételhez, az önkormányzatisághoz.

Az ajánlások összefoglalása

- A valódi önkormányzatsból kevés van ma a magyarországi közösségekben. A valódi önkormányzás lényege, hogy a civilek vegyenek részt az őket érintő fontos döntéshozatali folyamatokban. Ezt, mint kiemelkedően fontos értéket képviselje a kormányzat és a helyi önkormányzat, és ezt az értéket közvetítse a közösség tagjai felé.
- Az önkormányzatok az állampolgári részvétellel kapcsolatban ne csak a törvény betűjének betartását tartásuk fontosnak, hanem elsősorban a törvény szelleme legyen irányadó számukra. Teremtsék meg a valódi részvétel kereteit; legyenek kreatívak abban, ahogy a közösségben megteremtik a részvétel formáit, kereteit. Tegyék működésük elengedhetetlen és nagyon értékelt részévé az állampolgári részvételt, a közösség bevonását.
- A civilek is felelősek azért, hogy a közösségben, az adott kereteket kihasználva vegyenek részt az önkormányzásban, partnerei legyenek a választott testületeknek.

- A civil szektornak választ kell adnia a szektorokkal gyakorolt partnerszerepének céljait, módszereit, etikáját illetően, valamint elvárásait, normáit megfogalmazni a partnereivel szemben. A szektorfejlesztésnek ezen képességek megerősödése, szereptisztulása lenne a célja.
- Az oktatásban már a korai neveléstől kezdődően, az állampolgári részvétel legyen az elméleti és gyakorlati tananyag része, illetve az oktatási intézmények működésének alapja.

A műhelymunkában részt vett és az ajánlások kidolgozásában közreműködött:

Csongor Anna –Autonómia Alapítvány, Mészáros Zsuzsa, Szilágyiné A. M. Luz Ilia – Felső-Kiskunsági Községi Munkások Egyesülete, Takátsy Piroska – proHáló, Oprics Judit – NIOK Alapítvány, Wágner Jenő János – Partners Hungary Alapítvány, Giczey Péter – SZÖVETSÉG, Kinyik Margit – kutató, szakértő

Szervező: Autonómia Alapítvány – ProHáló – Partners Hungary Alapítvány

Ajánlások a közösségi tanulás témaköréhez

A demokratikus és közösségi létforma általánossá válásához számos feltétel kialakítására és rendszeres ösztönzésre van szükség, amelyhez a társadalom mindhárom szektorának hozzá kell járulnia.

Kormányzati szektor

A kormányzat szintetizálja, hozza helyzetbe, erkölcsileg támogassa és anyagilag is ösztönözze az állampolgári és közösségi tanulást, különös tekintettel a fiatal nemzedékekre és a leszakadó, marginalizálódott/kirekesztett tömegekre.

- Szükséges egy demokráciára és közösségi létre nevelő, aktív részvétellel megvalósuló program bevezetése az iskolaköteles kor teljes időtartamában, sőt, az iskola-előkészítésben is.

- A kirekesztettek aktív, élethelyzethez és szakmukához kötött tanulását (ld. dán termelői iskola) a központi és helyi kormányzat ne csak a képzés tandíjának megtérítésével, hanem járulékos költségeinek megtérítésével is ösztönözze, mert egy képzésnek nem csak a tandíj a költsége, hanem az utazás, bentlakás esetén a szállás és étkezés, a tananyagok és munkaeszközök megvásárlása is. Sőt, szülők-családfők részvétele esetében indokolt fizetés biztosítása is a tanulási idő teljes időtartama alatt. Ez a gyakorlat Nyugat-Európa számos országában már fellelhető.

Az oktatási kormányzat ösztönözze a felső-, közép- és alapfokú oktatási intézményeket arra, hogy képzési rendszerüket nyissák meg a környezetükben élők előtt és szervezzenek számukra élményszerű, a helyi közegben releváns felnőttképzési kurzusokat.

A felsőoktatási intézmények építsék be tananyagaikba az óvodai és iskolai pedagógusokat felkészítő „közösségi és civil” kurzusokat.

Az oktatási kormányzat szakmai intézményei tárják fel és célirányosan rendszereznek a tanításba bevonható állampolgári és közösségi tanulásra vonatkozó anyagokat, ösztönözzék és támogassák tankönyvek és szöveggyűjtemények kiadását, azok bemutatását regionális-országos konferenciákon.

Nem-kormányzati szektor

A civil társadalom (szükség esetén közösségfejlesztéssel) erősítse saját felnőttképzési kapacitását, helyi és országos mozgalmak és aktív felnőttképzési események, képzések, tanuló és párbeszédkörök szervezésével járuljon hozzá az állampolgári tudatosság emelkedéséhez.

A szektoron belüli összefogás és a döntéshozatal befolyásolása érdekében a szektor törekedjen a tanulási-képzési érdekérvényesítésre is, hozzon létre pl. települési/kistérségi képzési tanácsokat, amelyek kidolgozzák és karbantartják a helyi képzési stratégiát, különös tekintettel a demokratikus és közösségi szocializáció teljes életidőre kiterjesztésére vonatkozó feltételekre.

A szektor folytassa és erősítse fel a szektorok közötti partnerségi együttműködés szervezeti kereteinek kiépítését, s vezesse be a partnerségi tanácsok, tehát az egy lokalitásba tartozó

önkormányzatok, civil szervezetek és az üzleti élet szereplőinek rendszeres képzését, annak érdekében, hogy a három szektor képviselői együttesen legyenek képesek előmozdítani a lokalitás megújulását, fejlesztését. A partnerségi tanácsokba meghívást kaphatnának olyan, a fejlesztésben fontos szerepet játszó szervezetek, mint a fejlesztési ügynökségek is, amelyek számára a többi szereplőhöz azonos mértékben lenne fontos demokratikus és közösségi képzéseken részt venni. Különösen fontos lenne ez a helyhatósági választások után megalakuló új képviselőtestületek és legfontosabb partnerszervezeteik számára, mert azt tapasztaljuk, hogy nagyon gyakran csak az ügyek viszik őket, mert nincsenek tisztában fejlesztési lehetőségeikkel és saját szerepükkel.

Az NCA ösztönözze a Civil Kollégium Alapítványhoz hasonló felnőttképzési központok létrejöttét és fenntartásuk működési költségeihez járuljon hozzá.

A kirekesztettek ön- és egymást segítő programjainak kialakulását közösségfejlesztői szakmai segítséssel, cselekvésközpontú tanulási lehetőségek biztosításával és széleskörű, településszintű kommunikáció szervezésével szükséges előmozdítani.

Az ifjúság nevelésében érintett valamennyi helyi szereplő közösségfejlesztő összefogásával készüljenek helyi képzési és tanulási stratégiák.

Gazdasági szektor

Szükséges lenne, hogy a cégek társadalmi felelősségvállalási stratégiája ne csak művészeti és jótékonyági tevékenységekre irányuljon, hanem a társadalmi és civil részvétel fejlesztésére is a helyi közösségekben.

A cégek orientálását leginkább kormányzati „súgás” segíthetné elé, hasonlóan a Prince of Wales Business Leader’s Forumhoz, amely a cégvezetők rendszeres összehívásával ösztönzi a társadalmi elköteleződés új útjainak keresését.

Demokráciára felkészítő képzések nélkül nem fogunk előre lépni, minden marad a régiben, sőt, tovább romlik a helyzet, hiszen a legdemokratikusabb szándékú kezdeményezést is „bedarálja” a nem demokratikus gyakorlat!

A műhelymunkában részt vett és az ajánlások kidolgozásában közreműködött:

Giczey Péter - SZÖVETSÉG, Csongor Anna –Autonómia Alapítvány, Móra Veronika – Ökotárs Alapítvány, Péterfi Ferenc – Közösségfejlesztők Egyesülete, Szilágyiné A.M. Luz Ilia – Felső-Kiskunsági Községi Munkások Egyesülete, Vercseg Ilona - Civil Kollégium Alapítvány/SZÖVETSÉG, Wágner Jenő János – Partners Hungary Alapítvány

Szervező: Civil Kollégium Alapítvány

A Szociális Műhely ajánlása

- a közösségi társadalom megteremtésének elősegítésével kapcsolatban

A műhelymunka résztvevői szociális munkás, szociálpedagógus és pedagógus (andragógus) képzések oktatói és hallgatói, illetve a szociális munka gyakorlatában dolgozó szakemberek voltak. A Szociális Műhely arra az alapkérdésre kívánt válaszolni és ajánlásokat kidolgozni, hogy „Mit tehet a szociális ágazat oktatói gárdája, ezen belül a közösségi munkát oktatók, a társadalmi részvétel fokozása érdekében?” A Műhely az oktatókat mint szakmai véleményvezéreket szólította meg abból a feltételezésből kiindulva, hogy ők a társadalmi részvétel fokozását nem csupán oktatási, hanem szakmapolitikai, szakmaközi, és társadalompolitikai feladatként is értelmezik. Így tehát feltételezhető, hogy álláspontjuk a saját tevékenységi körüknél jóval szélesebb vélemény-mezőt fed le.

Ajánlásaink a SZÖVETSÉG a Közösségi Részvétel Fejlesztéséért Egyesület céljainak és szakmapolitikai irányelveinek figyelembe vételével készült el.

1. Individuumra építő társadalom versus közösségi alapú társadalom

A szociális ágazat képzéseiben (pl. szociális munka, szociálpedagógia, pedagógia, andragógia, stb.) oktatásában domináns az egyén individuális megközelítésének igénye és gyakorlata, s csupán elenyésző mértékű szerephez jut a közjóért folytatott, lokális társadalmi csoportokban zajló közösségi cselekvés szorgalmazása. A jelenlegi terepek (és az itt dolgozó tereptanárok) inkább közvetítik az egyéni esetkezelés módszereit és felfogását, valamint az ellátórendszer jellegéből adódó elnyomó technikákat, mintsem a közösségi szociális munka során szükségeszerű emancipációs törekvéseket.

*A Műhely ezért javasolja, hogy a szociális ágazat **képzéseiben** kapjon nagyobb teret az egyéni mellett a **köz érdekének hangsúlyozása** (a közösség tagjainak rendszeres kommunikációján, részvételén és az ezek nyomán kialakuló szolidaritáson keresztül megnyilvánuló részvételi demokrácia).*

*Tisztázni kell a közösségi munkához kapcsolódó **alapfogalmainkat**, pl.:*

- *Mit értünk **ma** közösségi munka alatt? (Pl. beletartozik-e a virtuális közösségekkel végzett munka?) A Műhely **álláspontja** szerint: igen.*
- *Ki a **megrendelője** a közösségi munkának? A Műhely álláspontja szerint: az európai demokrácia! A magyar társadalmat a megkésett társadalomfejlődés feudális viszonyaiból át kellene kormányozni egy demokratikus, a társadalmat cselekvően alakító állampolgári magatartásra.*

*Lehet-e Magyarországon közösségi munkát végezni helyi önkormányzati státuszban vagy csak civil szervezeti formában? A Műhely **álláspontja** szerint: lehet, de tisztább a civil helyzet.*

- *Önálló közösségi munka oktatás kell-e, vagy az egész egyetemi oktatásnak kellene aktív, cselekvő, környezetét alakító állampolgárokat „nevelnie”?*

*A Műhely **álláspontja** szerint ez utóbbi irányba kellene elmozdítani a felsőoktatást. **Empowermentre** lenne szükség, képessé tenni a diákokat arra, hogy kritikusan, alkotóan, szolidárisan vegyenek részt a társadalomban.*

2. A közösségi alapú társadalom oktatásának új tartalmai

A Műhely **javasolja** a jelenleg általános képzési gyakorlat új oktatási tartalmakkal történő kiegészítését. (Például: a tanult tehetetlenségről / a hatalmi manipulációról / a hatalomnélküliségről / lobbizási technikákról / a kizsákmányolásról / a kulturális imperializmusról / az erőszakról / a középosztályi fehér férfi gondolkodásmódjáról / a társadalmi elszigetelődési mechanizmusokról / a hatalommal felruházásról / a fenyegetett identitással megküzdésről / a behódolásról / stb.)

Mindez a közösségi munka **oktatási sztenderdjeinek újragondolását** is jelenti, melynek elindítását a Szociális Műhely kezdeményezi.

Ezáltal válhat lehetségessé a „Közösségek általi fejlesztés”: így képezhetők a helyi súlyok ellenében ellensúlyok; így keletkezhet érték és normaképző folyamatok sokasága; így változhat a közösségi jogszabályi környezet; így fejleszthetőek a helyi emberi erőforrások (képessé tétellel); így vonhatóak be a legkülönbözőbb anyagi erőforrások és segítő szakmai kapacitások.

A Műhely **javasolja** továbbá:

- a felsőoktatási intézmények társadalmi kapcsolatainak és a közjóért érzett **felelősségének** újradefiniálását. (Milyen szükségletekre válaszol a képzés, ha egyáltalán „válaszol”, és hasznosul-e valahogy a képzésben szerzett tudás?);
- azon **szükségletek és hiányok** megfogalmazását, amelyekre választ ad a közösségi munka;
- a **BA** szintű oktatási tartalmak végig gondolását, továbbá a
 - o felsőfokú szakképzés (FSZ) a „közösségi civil szervező”;
 - o master képzés (MA) a „közösségi civil tanulmányok”;
 - o szakirányú továbbképzési szak a „civil tanulmányok” egymásra építését;
- a **tananyag** konszenzussal történő fejlesztését, melynek a képzőkkel együttműködő generátora lehet a SZÖVETSÉG a Közösségi Részvétel Fejlesztéséért;
- a meggyőzőbb, hitelesebb oktatás érdekében az oktatóknak kötelező **saját élményű közösségi munka tapasztalat** előírását;
- a diákoknak **több közösségi munka terep** biztosítását (az eseti munka gyakorlat mellett legyen közösségi munka gyakorlat is);
- a „**Közösségi munka adatbázis**”-nak létrehozását: programok, projektek, módszerek, jó gyakorlatok, stb. (A közösségi adattár kibővítésével lenne erre például lehetőség.)
- a szakmai elvárás-rendszerre vonatkozó **MAB ajánlások** (= Magyar Akkreditációs Bizottság) megfogalmazását:
 - o a **vezető oktatók** besorolásának megváltoztatását,
 - o valamennyi (!) magas óraszámú, gyakorlatorientált képzésnél (ahol a gyakorlat aránya eléri a 40 %-ot a képzés időtartamán belül) **váljon külön**

(vagy legalábbis nevesüljön) **a gyakorlati képzési normatíva** (úgy, ahogyan az kezdetekben volt!) – mely lehetővé tenné, hogy a gyakorlatokra szánt összeg valóban célhoz érjen;

- o ugyanebben a körben legyen mérlegelés tárgya a gyakorlati szakemberek intenzívebb bevonása a képzés folyamatába, és státusuk elismerése; legyen elfogadott **a praxisból érkezők mestertanári minősítése** (a vezető oktatók közé), képzésenként max. egy vezetőtanár helyett egy mestertanár legyen beszámítható;
- o a jelenlegi (városi) terepmunkákat fel kell váltani az aktív érdekérvényesítő szervezetekben teljesíthető **aktív hallgatói részvétellel** (például a városi érdekvédelmi konfliktusokban aktív, önszerveződő civil szervezeteknél, amelyek a helyi közösség vagy az érdekérvényesítést gyakorolni nem képes csoportok érdekében működnek, akcióznak (pl. a fővárosban: Critical Mass, 4K, Házfoglaló csoportok, város- és környezetvédő csoportok) – ugyanakkor lehetőségek kell teremteni más jellegű **vidéki** problémák és terepgyakorlatok számára is;
- o fontos lenne a közösségi munkában számolni a **virtuális közösségekkel**, és az oktatásban átgondolni, hogy a **web2-es** eszközök hogyan alkalmazhatók a közösségi munka oktatásában;
- o országos **konferenciát** kell szentelni e kérdéskör továbbgondolásának.

3. A részvétel alapú közösségi döntéshozatal

A közösségi döntéshozatali folyamatokban tapasztalható egyéni részvétel magas aránya az egészséges, jól működő közösségek egyik legjobb indikátora. Ahhoz, hogy a helyi társadalomban az egyének mind saját, mind pedig közösségi életüket kiteljesíthessék, az egyéni és közösségi szintű önirányítás erősítésére, a társadalmi tolerancia és szolidaritás fokozására, a szegénységben és kirekesztettségben élők bevonására, a társadalomhoz tartozás elősegítésére van szükség.

A szegénységben és társadalmi kirekesztettségben élők bevonására a Műhely javasolja a közösségi munka új módszereinek alkalmazását (Pl. „Tapasztalati szakértők” és sorstárssegítők képzését és pozitív képességeiknek a döntéshozók felé demonstrálását), a negatív sztereotípiák csökkentése céljából.

4. A „Budapesti Nyilatkozat” továbbépítése és disszeminációja

A „Budapesti Nyilatkozat” eminensen bemutatja, hogy a közösségfejlesztés oly módon erősíti meg a civil társadalmat, hogy a közösségi cselekvést és a közösségi perspektívákat helyezi előtérbe a társadalmi-, gazdasági- és környezetvédelmi irányelvek kialakítása során. A közösségfejlesztés a közösségi csoportokon, szervezeteken és hálózatokon keresztül fejleszti az emberek képességét arra, hogy aktív tagjai legyenek a társadalomnak, valamint felkészíti az intézményeket és az állami-, magán- és nem kormányzati szervezeteket arra, hogy párbeszédet alakítsanak ki a lakossággal, az őket érintő változások közös meghatározásában és végrehajtásában. A közösségfejlesztés kulcsfontosságú támogatója az aktív és demokratikus társadalmi részvételnek, támogatja a hátrányos helyzetű és kiszolgáltatott helyzetben lévő közösségek autonóm véleménynyilvánítását. Olyan értékrend és alapelvek mentén határozza meg önmagát, mint az emberi jogok, a társadalmi bevonás, az egyenlőség és a sokszínűség elfogadása. Megfogalmazza, hogy a társadalmi részvétel legyen a helyi döntési folyamatoknak

is integrált része, nélküle ne szülessen döntés! S ne csak a korporatív rendszerek hozzanak döntéseket! A közösségi döntéshozatali folyamat szereplő-triója: a helyi **polgár** – a témában érintett **szakértő** – és a helyi **politikus**.

*E célok eléréséhez módszerként a képessé tételt és a kötelezést (jogi oldal) **javasolja** a Szociális Műhely. Szülessen a részvételre vonatkozó jogszabály, amelyet minden ágazatban/szinten érvényesíteni kell!*

A műhelymunkában részt vett és az ajánlások kidolgozásában közreműködött:

Gosztonyi Géza – Regionális Forrásközpontok Országos Egyesülete, Patyán László, Szoboszlai Katalin - DE EK Nyíregyháza, Rátz Kriszti - Magadért Alapítvány, Pázmándi János - SINOSZ MSZH, Molnár Endréné - DE GYFK, Szarvák Tibor - SZIE ABK, Kocsis Erzsébet - PTE IGYFK, Szekszárd, Ferenc Norbert - Váltóság Alapítvány, Dudásné Helgert Marianna, Molnár Anna, Mucsi Georgina - PTE-BTK Szociális munka és Szociálpolitika Tanszék, Vetési Csilla - Szent István Egyetem Egészségügyi és Környezetegészségügyi Intézet, Gyula, Csoba Judit - DE BTK Szociológia és Szociálpolitika Tanszék, Kertész Erzsébet - Hirschler Rezső Egyesület, Takátsy Piroska – proHáló, Giczey Péter – SZÖVETSÉG, Vercseg Ilona - Civil Kollégium Alapítvány/ SZÖVETSÉG, Németh László - MTA GYEP TK, Péterfi Ferenc - Közösségfejlesztők Egyesülete, Török Marianna.

Szervező: Regionális Forrásközpontok Országos Egyesülete

Ajánlások

Társadalmi részvétel a környezeti döntéshozatalban

Bevezetés

Bízást állítható, hogy a környezetvédelem az az ágazat, amelyben a társadalmi részvétel jogszabályi háttere és intézményrendszere nemzetközi szinten a legfejlettebb. Ennek keretét *a környezeti ügyekben az információhoz való hozzáférésről, a nyilvánosságnak a környezeti döntéshozatalban történő részvételéről és az igazságszolgáltatáshoz való jog biztosításáról* szóló egyezmény – ismertebb nevén az Aarhusi Egyezmény – adja. Az egyezmény 3+1 pillére a részvétel olyan összefüggő, egységes rendszerét és minimumkövetelményeit fekteti le, amely bármely ágazatban zsinórmértéke lehet a nemzeti szintű szabályozásnak és végrehajtásnak egyaránt.

Maga az egyezmény is ajánlja hasonló szabályrendszerek megalkotását más területeken, sőt tápot ad a kiterjesztett értelmezéshez, amikor igen tágan értelmezi a környezeti információ fogalmát: *„az emberi egészség és biztonság állapota, az emberi élet, a kulturális helyszínek és az épített környezet állapota, olyan mértékben, amilyen mértékben ezeket befolyásolja, vagy befolyásolhatja a környezeti elemek állapota”* (2. Cikk 3. (b) bekezdés) – ez alapján előírásai számos rokon (vagy kevésbé rokon) ágazatra is értelmezhetők. Ennek alapfeltétele, hogy e szakmák képviselői is ismerjék és értsék az egyezmény elveit és rendszerét.

Hazai viszonylatban sem elsősorban jogalkotási, inkább végrehajtási és jogérvényesítési kérdés a társadalmi részvétel megvalósítása a környezetvédelemben. A kilencvenes évek elején-közepén született törvények progresszív, bizonyos elemeiben még az egyezménynél is szélesebb jogokat biztosító kereteket fektettek le, nevezetesen az 1992. évi LXIII. törvény a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról az információhoz való hozzáférés, a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény pedig a (környezetvédő) társadalmi szervezeteknek biztosított ügyféli jogállás tekintetében. Ennek következtében az egyezmény első pillére – az információhoz való hozzáférés – a legerősebb, a harmadik pillér – a jogorvoslathoz való jog – pedig a leggyengébb a hazai gyakorlatban (ez más országokban sincsen másképp).

Az elmúlt években azonban sajnos tetten érhető a meglévő részvételi jogok megnyirbálására irányuló jogalkotói szándék pl. a gyorsforgalmi utak és kiemelt beruházások esetében. A jogalkalmazó hatóságok is gyakran hátráltatják az eljárásokban való részvételt, különösen helyi szinten (teszik ezt a jogszabályok betűinek betartása mellett, pl. alkalmatlan időpontban meghirdetett közmeghallgatásokkal, helyi népszavazásokkal, alibi hirdetésekkel, lehetetlenül rövid határidők révén).

A hatóságok munkatársai, ügyfélszolgálati gyakran nincsenek felkészülve a nyilvánosságtól érkező kérések, részvételi igények kezelésére. E tekintetben jelentős eltérés tapasztalható a különböző típusú szervek (pl. környezetvédelmi felügyelőség, ÁNTSZ) között, de egy hatóságon belül sem egységes a területi szerveik gyakorlata. Általánosságban elmondható, hogy azok a hatóságok, amelyeket a civil szervezetek már „hozzászoktattak” a részvételhez, nyitottabban és felkészültebben állnak a kérdéshez. Ezzel együtt is, a részvétel sikere gyakran a személyes jó kapcsolatokon és hozzáálláson múlik, és feltétlenül igényli a civil szervezetek felkészültségét és kitartását.

Javaslataink a kormány egésze felé a jogalkotás és végrehajtás érdekében

- A kormány vállalásának megfelelően dolgozza ki és hozza nyilvánosságra (feladatok meghatározását, határidőket és felelősöket is tartalmazó) az Aarhusi Egyezmény végrehajtási programját.
- A leginkább érintett minisztériumok dolgozzák ki ágazati végrehajtási programjaikat, és jelöljenek ki ehhez felelős személyeket.
- A részvétel más ágazatokban való érvényesítése érdekében érintett tárcák és a civil szervezetek részvételével alakuljon meg a Tárcaközi Aarhusi Bizottság (Feladatkijelölés, végrehajtási program és munkaterv kidolgozás.)
- Vizsgálják felül az egyes érintett ágazatok jogszabályait a társadalmi részvétel szempontjából, és építsék be ennek eljárási szabályait. A környezettel kapcsolatos egyes tervek és programok kidolgozásánál a nyilvánosság részvételével kapcsolatos *2003/35/EK Irányelv 1. és 2. Cikkében* foglaltakat érvényesítsék és alkalmazzák a magyar jogban.
- A „környezetvédelmi törvény” mintájára (a Ket. 15.§ (5) bek. alkalmazásával) minél több ágazati törvény tegeye lehetővé a szakmai civil szervezetek számára az ügyféli jogállást.
- Biztosítsanak általános illetékmentességet illetve közigazgatási szolgáltatási díj megfizetése alóli általános mentességet (vagy kedvezményt) a civil szervezeteknek.
- Állítsanak be megfelelően felkészült „közösségi részvételi felelősöket” a régiókban, minisztériumokban és országos hatáskörű szerveknél.
- Korlátozzák az elektronikusan (a minisztériumok honlapján) véleményezhető jogszabályok gyorsított eljárásban való egyeztetésének lehetőségét.
- Szállítsák le a helyi népszavazások jelenleg 50%-os érvényességi küszöbét, hiszen így sokszor több szavazat szükséges egy helyi ügy eldöntéséhez, mint a polgármester megválasztásához.

Javaslataink a környezetvédelmi tárca felé a jogalkotás és végrehajtás érdekében

- Az Egyezmény végrehajtásának szervezése érdekében a felelős minisztérium biztosítsa saját Aarhusi Munkabizottságának rendszeres működését és anyagi háttérét. Rendszeresítse az Aarhusi Egyezményt gyakorlatban alkalmazó lakossági szolgáltatók (felügyelőség Zöld Pontok és a KÖTHáló szervezetek) közötti információcserét.
- Rögzítse a nyilvánosság részvételével tartott hatósági (köz)meghallgatások eljárási szabályait (környezeti hatásvizsgálat stb. esetében). Dolgozzon ki egységes eljárásrendeket és útmutatókat a területi szervek számára az adatkérésekre és a részvételi folyamatokra vonatkozóan.
- Készüljön felmérés a felügyelőségeknél a 2/2005. (I.11.) Korm.sz. rendelet alkalmazási hiányosságairól, problémáiról (különös tekintettel a nem stratégiai vizsgálat köteles, de várható környezeti hatásai miatt vizsgálandó egyes tervek, programok szempontjaira). Egészítsék ki a rendelet alapján vizsgálatra köteles tervek és programok listáját.

- A minisztérium törekedjen arra, hogy az egyes környezeti elemekkel kapcsolatos eljárásokban eljáró szervek egységesen biztosítsák a környezetvédelmi társadalmi szervezetek ügyféli jogállását (különös tekintettel az erdészeti, vízügyi, sugázzással kapcsolatos hatósági eljárásokra).

Javaslataink más ágazatok, az oktatásügy és a média felé a részvételi kapacitás építése érdekében

- A társadalmi részvétel folyamatával, eljárásaival és technikáival kapcsolatos belső képzéseket kell indítani a hatósági jogalkalmazók és ügyfélszolgálatok részére. Hasonlóképpen szükséges a bírák környezeti tárgyú képzése a jogorvoslat érvényesítéséhez.
- Független forrásokat kell létrehozni a civil szervezetek társadalmi részvételi tevékenységének támogatására, különösen az alábbi területeken:
 - o a civil jogsegélyszolgálatok működésének biztosítása;
 - o az eljárásokban szükséges, hozzáférhető szakértői kör működtetése;
 - o a társadalmi részvétel eszközeinek népszerűsítése a széles nyilvánosság körében;
 - o részvételi akciók, kampányok folytatása.
- Fórumokat kell teremteni a közigazgatás és a civilek közelebb hozására, a kapcsolatteremtésükre, a társadalmi egyeztetési normák (szerződésen alapuló) alkalmazására.
- Meg kell vizsgálni, hogy milyen módszerekkel lehetne fokozni az Egyezmény ismertségét, alkalmazási készségét a régiókban (Fejlesztési Tanácsoknál illetve Ügynökségeknél).
- A részvételi jogokat és technikákat a közoktatás, nevelés részévé kell tenni minden szinten; széleskörű és összehangolt lakossági ismeretterjesztő tevékenység szükséges az Aarhusi Egyezmény ismertségének fokozása és a tudatos joghasználat érdekében.
- Általános jogsegélyszolgálatokat kell létrehozni és működtetni a jogot kevésbé gyakorlók segítése érdekében.

Javaslataink a civil szervezetek felé a részvételi kapacitás építése érdekében

- Tudatosítanunk kell: a civil szervezetek mindig pontosan annyi részvételi lehetőséget kapnak, amennyit maguk kieszközölnek maguknak, és nem többet. Ahhoz, hogy a részvétel működő napi gyakorlattá, „természetessé” váljon kitartásra, folyamatos aktivitásra és népszerűsítésre van szükség.
- A részvételi jogok hatékony érvényesítéséhez együttműködésre és hálózatosodásra van szükség. Ez nem feltétlenül igényel egy állandó szervezetet vagy központot, az alkalmi koalíciók is éppolyan hatékonyak lehetnek.

- A civil szervezetek is népszerűsítsék a részvétel jó gyakorlatait; össze kell foglalni és terjeszteni a zöld mozgalom két évtizedes tapasztalatait e téren.

A műhelymunkában részt vett és az ajánlások kidolgozásában közreműködött:

Kalas György - Reflex Környezetvédelmi Egyesület, Gyűrű Attila, Újvári Viola - Jövő Nemzedékek Országgyűlési Biztos Hivatala, Oprics Judit - NIOK Alapítvány, Takátsy Piroska - proHáló, Takács András - Tokajhegyalja Fejlődéséért Szövetség, Lakatos Kinga, Péterfi Ferenc, Közösségfejlesztők Egyesülete, Vercseg Ilona - Civil Kollégium Alapítvány/SZÖVETSÉG, Wagner Jenő János - Partners Hungary Alapítvány, Móra Veronika - Ökotárs Alapítvány, Giczey Péter - SZÖVETSÉG, Dr. Bornemissza Imre, Tóth István - NIMFEA Természetvédő Egyesület, Tömöri László - E-Misszió Egyesület, F. Nagy Zsuzsanna - Ökológia Intézet

Szervező: Ökotárs Alapítvány

Jegyzet

AJÁNLÁSOK A RÉSZVÉTEL FEJLESZTÉSÉÉRT